

fikke. Det gælder fx Carsten Sestofts ligeledes glimrende introduktioner til Bourdieus arbejde med det litterære felt. Overordnet set har Wilken begået en god introduktion, der egner sig fint til at give mere fast grund under de fødder, der ønsker at bevæge sig i retning af et egentligt arbejde med detaljerede og konkrete feltanalyser.

Bjerre og Laustens bog om Žižek er på godt og ondt mere sprælsk og levende end Wilkens bidrag til serien. Det skyldes ikke kun, at Bourdieus dynamiske strukturalisme egner sig bedre til et roligt tempo og klart adskilte hierarkiske niveauer end Žižeks springende og digressive ideologikritiske psykoanalyse, men også at Bjerre og Lausten har valgt en særlig stil og fremstillingsform. Tydeligvis skrevet på et stort fagligt overskud bærer deres introduktion præg af at være bidt af Žižeks bidskhed, hvilket i mange passager forlener fremstillingen med en smittende begejstring og entusiasme. Som den mest kendte repræsentant for den såkaldte slovenske skole af tænkere, fremstår Žižek som en spændende og vild tænker, vokset ud af og i høj grad farvet af poststrukturalistisk tænkning (Derrida og Lacan, hvis svigersøn Miller oplærte Žižek i psykoanalyse). Introduktionen giver en række beviser på den revolutionære vitalitet i Žižeks anti-kapitalistiske tænkning, og skildringerne af dens utvetydige og bidende kritik af mange mode-ideer (som fx det multikulturelle samfund) er både stimulerende og inspirerende.

Betragtet som en introduktion

kan jeg nogle steder savne et mere køligt overblik og en mere tydelig, ekspliciteret struktur midt i begejstringen. Samtidig opstår der flere steder en form for tomrum mellem på den ene side passager af en vis indforståethed (det gælder omgang med den notorisk vanskelige lacanske tænkning såvel som formuleringer af typen »selvfølgelig berømt manifesteret i Francis Fukuyamas bog *The End of History and The Last Man*«, p. 49)) og på den anden side eksempler, hvis forklaringskraft synes tvivlsom og som nogle steder behandles noget lemfældigt. Fx er der ingen »lille dreng« i H.C. Andersens »Kejserens nye Klæder«, der råber »Han har jo ikke noget tøj på« (p. 42), men derimod »et lille Barn«, der siger »Men han har jo ikke noget paa«. Til gengæld har introduktionen til Žižek noget, som Bourdieu-bogen ikke kan sige sig fri for at mangle, nemlig et oplagt og velkomment aktualitetsperspektiv.

Stefan Iversen er postdoc-stipendiat ved Nordisk Institut, Aarhus Universitet.

Stefan Iversen Om igen

Annemette Hejlsted: *Fortællingen i teori og analyse*, Frederiksberg 2007 (Forlaget Samfundslitteratur).

For nu at spole frem til biljagten med det samme: Forlaget Samfundslitteratur har set rigtigt, når de vælger at udgive en grundbog om fortæl-

lingens teori og analyse til brug på universiteternes grundniveau og på seminarier. Der mangler en opdateret indføring på universitetsniveau i, hvordan man forstår og analyserer fortællinger, både i de enkelte medier og på tværs af medier. Desværre mangler en sådan bog stadig efter udgivelsen af Hejlsteds *Fortællingen*. Trods gode intentioner og trods flere steder omhyggelige gennemgange er bogen hverken klar eller bred nok til at kunne fungere som »introduktions- og referenceværk« ved højere uddannelser – dertil mangler bogen skarp- hede i begrebsbrugen samt mere viden om både klassiske og nyere teorier om fortællinger.

Bogens struktur er for så vidt velgennemtænkt, den fungerer inden for bogens egne rammer, og ambitionsniveauet er tilstrækkeligt: Hejlsted vil behandle de vigtige aspekter af fortællingens struktur og funktion, redegøre for eksisterende forskning og opstille en model til brug i arbejdet med at analysere fortællinger. Hovedparten af de enkelte kapitler behandler hver deres begreb eller emne af særlig relevans for arbejdet med fortællinger (plot, fremstillet verden, karakter, fortæller, modus og genre), og kapitlerne forløber efter en fælles logik: først gennemgang af teori om det pågældende emne, derefter opstilling af en fremgangsmåde til brug ved analysen af dette emne og endelig en applikation af fremgangsmåden, hver gang på den samme tekst, H.C. Andersens »Prinsessen på Ærten«. Den genkommende struktur er i sig selv

god, og gentagelsen af den gør det blot bedre. Også den stadige tilbagevenden til det samme, velkendte eventyr både letter og anskueliggør. Med til at øge anskueligheden tæller også, at Hejlsted undervejs inddrager en mængde, som oftest velvalgte eksempler til at illustrere de begreber, der diskuteres. En studerende vil givetvis kende en del af eksemplerne og/eller få lyst til at læse videre i dem.

Også bogens stil fungerer efter hensigten. Sprogtonen og sproglig sværhedsgrad rammer, så vidt jeg kan vurdere, målgruppen nogenlunde, om end nogle passager tenderer det lidt vel causerende, mens andre passager forfalder til upersonlige standardvendinger af typen »I det følgende foretages en kortfattet analyse af »Prinsessen på ærten [sic!]« med henblik på et signalement af fortælleren og hans funktionsmåde« (p. 148).

Når jeg trods disse gode ting ved bogen ikke vil anbefale mine (eller andres) studerende at bruge den, skyldes det to ting: Dens omgang med begreber er for slap og uklar og, hvilket er væsentligst, dens brug af eksisterende teori om fortællinger er for mangelfuld.

Som eksempel på det første kan nævnes den måske vigtigste definition i en bog med dette emne, nemlig definitionen af en fortælling. Tættest på kommer Hejlsted i følgende passus: »Begrebet *fortælling* benyttes i bogen i to betydninger: dels som modus og dels som genre. Som modus er en fortælling ikke identisk med dens plot«. At en fortælling ikke er det sammen

som dens plot kan næppe siges at udpege hverken fortællingens tilstrækkelige eller nødvendige egenskaber. Som en definition af fortællingens modus tjener det under alle omstændigheder ikke.

Hvad angår forholdet til eksisterende forskning, ytrer Hejlsted følgende i bogens indledning: »Det billede af fortællingen, der skitseres i bogen, bygger på en sammentænkning af primært aktuel teori om fortællingen. Der er ikke tale om den allernyeste teori, men om velafprøvet teori, der stadig er virksom inden for de humanistiske forsknings- og læringsmiljøer både inden for og uden for Danmarks grænser. Hovedinspirationskilderne er foruden Wolfgang Iser Peter Brooks, Roland Barthes, Mikhail Bakhtin og Shlomith Rimmon-Kenan, der alle om end i forskellig grad lægger vægt på læserens rolle i læsningen [...]« (p. 15)

Reelt udgøres Hejlsteds teoretiske grundlag af en kombination af nogle receptionsæstetiske pointer, med reference til to tekster af Iser, og noget strukturalisme, som den formidles af Culler i midten af 1970'erne og videreføres hos Chatman og Rimmon-Kenan. En sådan position er ikke i sig selv problematisk, om end den kan forekomme lidt vel antikveret og lidt vel heterogen. Det problematiske er de måder, hvorpå Hejlsted forholder sig til eksisterende forskning: det sker dels inklusivt, men ikke syntetiserende, dels eksklusivt, men tilsyneladende uden at være indlæst i de forskellige traditioners kernetekster. De

navne, som citatet ovenfor rummer, har nok haft betydning for teorier om fortællinger, men mens kun to af dem kan betegnes som fortælleteoretikere (Brooks og Rimmon-Kenan), kunne man pege på en række andre, som ikke nævnes som inspirationskilder, fx Booth, Genette, Todorov og Greimas fra 1960'erne og 1970'erne for slet ikke at tale om al den megen nyere forskning i fortællinger, der siden 1990'erne er vokset frem hos fx Phelan, Ryan, Fludernik og Herman. Der er klart, at en undervisningsbog hverken kan eller skal inddrage eller forholde sig til al ny teori om sit emne, men her er afstanden mellem bogens teoretiske valgslægtskaber og den internationale fortælleteoris vel-etablerede og rige forskningsfelt ganske enkelt for stor.

Det er fx ikke rigtigt at sige, at der fra teoretisk side har været »en yderst begrænset interesse for fortællingens verden« (p. 83), eftersom et helt forskningsfelt – possible world theory – netop har det som sin genstand. På samme måde forekommer det tvivlsomt, at Chatmans i øvrigt udmærkede arbejde med tværmedialitet i 1970'erne skulle udgå fra en »epokegørende tese« (p. 36), eftersom helt beslægtede formuleringer stod at læse allerede i Barthes klassiske artikel fra *Communications* nr. 8 i 1966.

Sådanne kortslutninger peger mod et fundamentalt problem i bogen, nemlig at Hejlsted, når hun endelig forholder sig til de kanoniske tekster inden for arbejdet med fortællinger, forholder sig til dem på anden hånd.

Hendes pointer om Barthes' essay stammer fra Cullers læsning af Barthes (p. 14), ligesom hendes pointer om Genette stammer fra Aaslestadts introduktion til Genette (p. 146).

Mest galt går det i kapitlet om fortælleren. Hejlsted afslutter to siders stort set intetsigende begrebshistorisk oversigt (»De nævnte teoretikere og en god håndfuld [5? 6?] unævnte har alle ydet væsentlige bidrag til den begrebsdannelser [sic!] om fortællere og fortællelementer, der er fremherskende i dag« (p. 133)) med at fremhæve Genettes begreb om fokalisering, der »erstatte begreber om synsvinkel« (p. 133). To sider længere fremme taler Hejlsted dog fortsat om synsvinkel. Genette – og det for udsigelsesanalysen centrale fokaliseringbegreb – dukker imidlertid op igen til slut i kapitlet, nu under den faretruende underoverskrift »Supplerende begreber«, men da ganske kort og i referat, ikke fra Genette, men som sagt fra en sekundær gennemgang af Genette. Som studerende levnes man kun ganske ringe chancer for at gennemskue, hvad fokalisering er og hvad dets forhold til synsvinkler måtte være.

Kapitlets modelanalyse af fortælleren i Andersens eventyr viser, at der ikke bare mangler et (eller andet) afklaret begreb om det, Genette kalder fokalisering, men også greb om andre af udsigelsessituationens afgørende problematikker, ikke mindst et fænomen som dækning (p. 149). Et begreb om dækning ville således gøre det muligt for Hejlsted (såvel som for de studerende, der skal tage

ved lære af modelanalysen) at nærme sig en mere præcis karakteristik af Andersens velkendte, men drilske fortælsituation.

En note i kapitlet forklarer, at »Følgende systematik over fortællere er i sin grundstruktur hentet fra Søren Schous artikel »Fortælleren i romanen« (1966). Ikke et ondt ord om Schous i sin tid med rette indflydelsesrige artikel, men meget, endog rigtig meget, er sket i arbejdet med analysen af fortællere både i og uden for fiktion siden da.

Bogens afsluttende kapitel, »Analyseeksempel: Karen Blixen: Den u dødelige Historie«, viser endnu et eksempel på den manglende klarhed og stringens i omgangen med eksisterende teori. Hejlsted indleder kapitlet med at sige, at hun vil »analysere Karen Blixens fortælling [...] med udgangspunkt i Walter Benjamins essay [»Fortælleren«]« (p. 226). Det er der ikke i sig selv noget galt i, bortset fra at Benjamins essay slet ikke har været nævnt tidligere i bogen, selv om det altså nu skal fungere som udgangspunkt for en samlet anvendelse af bogens analysemodel. Med denne uklare og ikke-intenderede dobbelthed af inklusion og eksklusion (enten burde Benjaminteksten havde været med fra begyndelsen, eller også burde bogens analysemodeller kunne klare sig uden) efterlader også bogens sidste kapitel sin læser forvirret og med alt for få faste holdepunkter.

Stefan Iversen er postdoc-stipendiat ved Nordisk Institut, Aarhus Universitet.